

VALTION NUORISONEUVOSTON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ TOIMEENTULOTUEN KOKONAISUUDISTUKSESTA

Valtion nuorisoneuvosto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä toimeentulotukilain muuttamiseksi. Lausuntomme keskittyy erityisesti esityksen vaikutuksiin nuoriin ja nuoriin aikuisiin sekä lapsiperheissä asuviin nuoriin.

Valtion nuorisoneuvosto on valtioneuvoston asettama asiantuntijaelin ja sen lakisääteinen tehtävä on käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin.

1) Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että toimeentulotuen saajan on haettava ensisijaisia etuuksia, kuten opintotukea tai työttömyysturvaa, ja ilmoittauduttava kokoaikatyön hakijaksi. Mikäli näin ei toimita määräajassa, toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa jopa 50 prosentilla. Kuten hallituksen esityksessäänkin todetaan, perustoimeentulotuen tarve painottuu nuoriin ikäluokkiin, ja erityisesti 18-24-vuotiaat ovat ylliedustettuina tuen saajissa.

Tuoreiden selvitysten mukaan sosiaaliturvaleikkaukset kohdistuvat erityisen voimakkaasti pienituloisiin nuoriin. Sosiaali- ja terveysministeriön (2023) mukaan sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset vaikuttavat kaikista eniten negatiivisesti 18-24-vuotiaisiin, yksinasuviin ja opiskelijoihin. Käytettävissä olevien tulojen suhteellinen muutos on nuorilla kaikista suurin, eli

nuorten käytettävissä olevat tulot vähenevät merkittävästi. Mikrosimulointien (Tietotarjotin 2024) perusteella leikkaukset, kuten indeksijäädytykset, asumistuen heikennykset ja työttömyysturvan muutokset, kasaantuvat samoille nuorille, jotka jo ennestään ovat heikossa asemassa. Tämä voi lisätä nuorten köyhyyttä, vaikeuttaa koulutuksen loppuunsaattamista ja siirtymistä työelämään sekä lisätä riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta. Nuorten näkökulmasta kyse ei ole vain yksittäisistä leikkauksista, vaan niiden yhteisvaikutuksesta, joka voi murentaa uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin.

Velvoite ilmoittautua kokoaikatyön hakijaksi voi kohdistua nuoriin epäoikeudenmukaisesti, sillä heidän elämäntilanteensa on usein siirtymävaiheessa ja epävarma. Monet nuoret yhdistävät opintoja ja osa-aikatyötä tai toimivat yrittäjinä ilman kannattavaa liiketoimintaa. Lisäksi opiskelijat, jotka eivät saa opintotukea, voivat joutua työvelvoitteen piiriin, vaikka heidän pääasiallinen toimintansa on opiskelu. Erityisen haastavassa tilanteessa ovat nuoret, joilla on myös mielenterveyden haasteita tai neurokirjon piirteitä, jotka vaikuttavat työkykyyn, mutta eivät täytä virallisen työkyvyttömyyden kriteerejä. Näissä tilanteissa velvoitteiden täyttämättä jättäminen ei useimmiten johdu tahallisuudesta, vaan siitä, ettei nuorella ole riittävästi tietoa, tukea tai voimavaroja toimia järjestelmän edellyttämällä tavalla.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että nuoria ohjataan ensisijaisten etuuksien piiriin. Samalla on kuitenkin tunnistettava, että kaikki nuoret eivät ole samassa asemassa etuuksia hakiessaan. Osalla voi olla puutteita digitaidoissa, käsitteiden ymmärtämisessä, monialaisia haasteita arjessaan tai heiltä puuttuu turvallinen aikuinen tukemaan asiointia. Nuorilla ei aina ole mahdollisuutta tunnistaa omaan tilanteeseensa soveltuvaa etuutta, erityisesti elämäntilanteen muuttuessa nopeasti. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuorille tarjotaan selkeää, saavutettavaa ja oikea-aikaista tietoa sekä konkreettista tukea etuuksien hakemiseen. Tuki voi olla ratkaisevaa erityisesti niille nuorille, jotka tarvitsevat henkilökohtaista ohjausta. Sanktiot eivät ole hyödyllisiä, jos toimeentulon hankkiminen on vaikeutunut esimerkiksi sairauden, toimintakyvyn, koulutuksen tai ohjauksen ja tuen puutteen vuoksi (THL 2023).

Yksilöllinen tuki ja palveluohjaus ovat tutkitusti (esim. Määttä & Souto 2020) tehokkaita keinoja auttaa nuoria eteenpäin myös työllistymisen näkökulmasta. Valtion nuorisoneuvosto suosittaa, että velvoitteiden täyttämiseen tarjotaan riittävä ja saavutettava tuki, ja että nuorten erilaiset elämäntilanteet huomioidaan päätöksenteossa.

Sosiaaliturvaleikkaukset osuvat erityisen voimakkaasti nuoriin juuri siinä elämänvaiheessa, jossa rakennetaan tulevaisuuden perustaa – kouluttaudutaan, hankitaan ensimmäisiä työkokemuksia ja pyritään itsenäistymään. Nuorten taloudellinen liikkumavara on usein hyvin rajallinen, eikä heillä ole ehtinyt kertyä säästöjä tai muuta turvaverkkoa. Usein nuoret myös elävät yksin tai ilman perheen taloudellista tukea, jolloin pienikin muutos etuuksissa voi vaikuttaa suoraan arjen perusedellytyksiin, kuten asumiseen, ruokaan ja opiskeluun. Tämän vuoksi valtion nuorisoneuvosto suosittelee, ettei näin rankasti nuoriin kohdistuvaa toimeentulotuen uudistusta tulisi tehdä.

Lähteet:

THL työpaperi 45/2023

[Hallitusohjelman mukaisten sosiaaliturvan leikkausten vaikutukset vuoteen 2027](#)

Tietotarjotin 2024 <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/919109/mikrosimulointi-sosiaaliturvaleikkaukset-iskevat-jo-ennestaan-pienituloisiin-nuoriin?types=tutkimusblogi&order=latest>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023

[V+2024+sosiaaliturvamuutosten+yhteisvaikutukset_muistio.pdf](#)

Määttä & Souto (toim.) 2020 Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo: Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/262/201/772-1>

2) Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotettu 3 prosentin leikkaus toimeentulotuen perusosaan koskee kaikkia 18 vuotta täyttäneitä, jotka asuvat yksin tai vanhempansa luona. Valtion nuorisoneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että kyseinen muutos kohdistuu erityisesti nuoriin, joilla ei ole vielä vakiintunutta asemaa työmarkkinoilla tai taloudellista puskuria. Leikkaus ulottuu myös opiskelijoihin, mukaan lukien toisen asteen opiskelijat, joiden opintotuki on usein riittämätön tai sitä ei myönnetä lainkaan. Leikkaus kohdistuu myös vanhempansa luona asuviin nuoriin, mikä voi lisätä perheen taloudellista kuormaa.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että toimeentulotuen perusosan tasoa arvioitaessa otetaan huomioon nuorten todelliset elinkustannukset eri puolilla maata. Lisäksi yksinasuvien perusosan alentaminen suhteellisesti enemmän kuin yhteistaloudessa asuvien ei kaikilta osin vastaa yksinasumisen todellisia kustannuksia. Yli puolet 18–29-vuotiaista toimeentulotuen saajista asuu yksin.

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että perusosan leikkaus ei ole perusteltu nuorten näkökulmasta. Se heikentäisi nuorten taloudellista turvaa tilanteessa, jossa heidän asemansa on jo valmiiksi haavoittuva. Suosittelemme, että perusosan tason muutoksia arvioidaan kokonaisvaikutusten näkökulmasta ja että erityisesti nuorten asema huomioidaan osana vaikutusten arviointia.

3) Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Nuorten voi olla vaikea ymmärtää tai saada tietoa velvoitteista ja oikeuksista. Tarvitaan selkeää ja saavutettavaa viestintää, erityisesti nuorille, joilla on haasteita asioinnissa tai kielitaidossa. On tärkeää varmistaa, että nuoret saavat riittävästi tietoa ja tukea, jotta he voivat toimia oikein ja hyödyntää heille kuuluvia etuuksia.

4) Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan, että kunnat vastaavat jatkossa 100-prosenttisesti 18–24-vuotiaiden toimeentulotuesta, jos he asuvat yksin tai muiden samanikäisten kanssa. Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että kunnilla on riittävät resurssit vastata tähän tehtävään. Kuntien taloudellinen tilanne on monin paikoin heikko, ja samanaikaisesti kunnille on siirtynyt tai siirtymässä merkittäviä uusia tehtäviä, kuten TE-palveluiden järjestämisvastuu, oppimisen tuen uudistus sekä tuleva VOS-uudistus. Näiden kokonaisuuksien yhteisvaikutus voi kuormittaa kuntia huomattavasti.

Tämän vuoksi valtion nuorisoneuvosto katsoo, että uusien velvoitteiden rahoitus kunnille tulee turvata. Ilman riittävää rahoitusta vaarana on, että nuorten palvelut jäävät puutteellisiksi tai vaihtelevat merkittävästi kunnittain. Tämä voi johtaa epätasa-arvoon nuorten kohtelussa ja heikentää yhdenvertaisuutta asuinpaikasta riippuen. On varmistettava, että jokaisella nuorella on oikeus laadukkaisiin ja saavutettaviin palveluihin riippumatta siitä, missä kunnassa hän asuu.

5) Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Haluamme tuoda esiin, että nuorten asumismuodot, kuten soluasuminen ja tilapäinen asuminen, voivat jäädä huonosti huomioiduiksi. Asumismenojen arvioinnissa tulisi huomioida nuorten erityistarpeet ja epävarmat tilanteet. On tärkeää varmistaa, että nuorten asumismenot arvioidaan oikeudenmukaisesti ja että he saavat riittävää tukea asumiskustannuksiinsa.

6) Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Hallituksen esityksessä ei ole tehty erillistä vaikutusarviota nuorista tai opiskelijoista, vaikka juuri nämä ryhmät ovat toimeentulotuen saajina yliedustettuja. Nuorten toimeentulotuen tarve on kasvanut viime vuosina, ja heihin kohdistuu samanaikaisesti muita leikkauksia (esimerkiksi kuntoutusetuuksiin, työttömyysturvaan, toimeentulotukeen, yleiseen asumistukeen sekä opintotukeen). Nuorten elinoloihin vaikuttavat useat rakenteelliset haasteet, kuten työpaikkojen puute joihin pääsee ilman työkokemusta, mielenterveyspalveluiden riittämättömyys, opiskelijoiden riittämätön toimeentulo sekä perheiden taloudellinen kuormitus.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että nuoriin kohdistuvien päätösten vaikutuksia tulee arvioida systemaattisesti ja ennakoivasti. Esityksen yhteisvaikutuksia nuorten elinoloihin ei voida ymmärtää ilman kokonaisvaltaista nuorivaikutusten arviointia. Tällainen arviointi on keskeinen väline sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa ja nuorten osallisuuden vahvistamisessa päätöksenteossa. Nuorisoneuvosto on aiemminkin esittänyt, että kaikessa nuoria koskevassa päätöksenteossa tulee tehdä nuorivaikutusten arviointi.

7) Muu lausuntopalaute:

Esityksessä ehdotetaan ansiotulovähennyksen poistamista kaikilta 18 vuotta täyttäneiltä. Tämä tarkoittaa, että nuori ei enää voisi tienata esimerkiksi 150 euroa kuukaudessa ilman, että se vaikuttaa toimeentulotukeen. Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että nuoria ja nuoria aikuisia kannustetaan ottamaan vastaan osa-aikatyötä ja keikkatöitä, sillä ne ovat usein ensimmäisiä askelia kohti työelämää. Ansiotulovähennyksen poistaminen vähentää työn vastaanottamisen kannattavuutta ja lisää riippuvuutta toimeentulotuesta.

Nuorille lyhyetkin työsuhteet voivat olla merkittäviä – ne kartuttavat kokemusta, vahvistavat itseluottamusta ja avaavat ovia tulevaisuuden mahdollisuuksiin. On tärkeää, että järjestelmä tukee näitä ensiaskeleita eikä tee niistä taloudellisesti kannattamattomia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että satunnaiset tulot, kuten lahjat tai pienet avustukset, huomioitaisiin täysimääräisesti toimeentulotuessa. Tämä voi lisätä epävarmuutta ja heikentää nuorten sosiaalista tukiverkostoa. Nuorten elämässä läheisten tuki, olipa se pieni rahallinen apu tai muu konkreettinen tuki, voi olla ratkaisevaa arjessa selviytymisen kannalta.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että nuorten taloudellista tilannetta ei tule heikentää entisestään. Nuorten itsenäistyminen, työelämään kiinnittyminen ja osallisuus yhteiskunnassa edellyttävät riittävää taloudellista turvaa ja kannustavaa sosiaaliturvaa.

Valtion nuorisoneuvosto haluaa tuoda esiin, että Nuorisobarometrin (2024) mukaan nuorten tulevaisuususkko on laskenut merkittävästi viime vuosina. Tällaisessa tilanteessa on erityisen tärkeää, että päätöksenteossa vältetään toimia, jotka voivat edelleen heikentää nuorten hyvinvointia tai uskoa tulevaisuuteen. Sen sijaan nuorille tulisi tarjota tukea, turvaa ja syitä luottaa siihen, että heidän panoksensa yhteiskunnassa on arvokas ja että heillä on mahdollisuus rakentaa omaa elämäänsä vakaasti ja toiveikkaasti. Päätöksenteon tulee vahvistaa nuorten osallisuutta ja luottamusta siihen, että yhteiskunta kantaa vastuuta myös heidän hyvinvoinnistaan.

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että esityksellä on merkittäviä ja kielteisiä vaikutuksia nuorten arkeen, taloudelliseen tilanteeseen ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Esitys kohdistaa velvoitteita ja sanktioita erityisesti nuoriin, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa. Nuorten näkökulma ei saa jäädä sivuun päätöksenteossa. Edellä esitettyihin perusteluihin nojaten Valtion nuorisoneuvosto vaatii, että esitystä muutetaan niin, että se tukee nuorten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia rakentaa omaa elämää.

Lähteet:

Nuorisobarometri 2024 <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorisobarometri-2024/>

26.6.2025 Helsingissä

Valtion nuorisoneuvosto

Ida Leino
puheenjohtaja
Valtion nuorisoneuvosto

Anni Kiiski
vs. pääsihteeri
Valtion nuorisoneuvosto